

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně Mgr. Petry Weissové a soudců JUDr. Jiřího Pally a Mgr. Aleše Roztočila v právní věci žalobkyně: **M. K.**, zast. Ing. Mgr. Ladislavem Šmardou, advokátem, se sídlem Černochova 265/8, Olomouc, proti žalovanému: **Krajský úřad Olomouckého kraje**, se sídlem Jeremenkova 40a, Olomouc, proti rozhodnutí žalovaného ze dne 3. 8. 2022, č. j. KUOK 81410/2022, sp. zn. KÚOK/53200/2022/OSR/7099, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti usnesení Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci ze dne 21. 11. 2022, č. j. 65 A 10/2022-28,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost **s e z a m í t á .**
- II. Žádný z účastníků **n e m á** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

O d ů v o d n ě n í :

I.

[1] Městský úřad Štěpánov, stavební úřad (dále jen „stavební úřad“), rozhodnutím ze dne 16. 2. 2022, č. j. 00532/2022/STEP, sp. zn. SÚ/00853/2021/RG, schválil podle § 94p odst. 1 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), a § 13a vyhlášky č. 503/2006 Sb., o podrobnější úpravě územního rozhodování, územního opatření a stavebního řádu, na žádost pana Z. Z. stavební záměr „*Novostavba rodinného domu na pozemcích parc. č. X(zahrada), parc. č. st. XA (zastavěná plocha a nádvoří), parc. č. st. XB (zastavěná plocha a nádvoří) a parc. č. XC (ostatní plocha), všechny v k. ú. Š.*“. Žalobkyně se řízení účastnila z titulu vlastnictví sousední nemovité věci, která má být podle jejího tvrzení povolenou stavbou přímo dotčena.

[2] Žalovaný shora uvedeným rozhodnutím doplnil část odůvodnění rozhodnutí stavebního úřadu a ve zbytku jej potvrdil.

II.

[3] Žalobkyně brojila proti rozhodnutí žalovaného žalobou u Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci (dále jen „krajský soud“). V průběhu řízení před krajským soudem požádala o osvobození od soudních poplatků a o ustanovení zástupce pro řízení o žalobě.

[4] Krajský soud v záhlaví specifikovaným usnesením (dále jen „napadené usnesení“) zamítl žádost žalobkyně o osvobození od soudních poplatků (výrok I.) i návrh na ustanovení zástupce pro řízení o žalobě (výrok II.).

[5] Na základě dostupných a žalobkyní doložených výdajů totiž dospěl k závěru, že žalobkyni po odečtení všech měsíčních výdajů zůstává z důchodu na stravu, ošacení a další výdaje částka 9.959 Kč, která více než dvojnásobně převyšuje částku životního minima pro samostatně žijící osobu podle § 2 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu (dále jen „zákon o životním a existenčním minimu“). Žalobkyně nadto nemá dluhy a není na ní finančně závislá žádná jiná osoba. Krajský soud proto shledal, že žalobkyně má dostatečné prostředky na zaplacení soudního poplatku za řízení o žalobě. S ohledem na tuto skutečnost shledal, že u žalobkyně nejsou splněny ani podmínky vyplývající z § 35 odst. 10 s. ř. s., a proto jí nemůže být pro řízení o žalobě ustanoven zástupce na náklady státu.

III.

[6] Proti napadenému usnesení krajského soudu nyní žalobkyně (dále jen „stěžovatelka“) brojí kasační stížností z důvodu podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. Navrhuje napadené usnesení zrušit a věc vrátit krajskému soudu k dalšímu řízení.

[7] Stěžovatelka předesílá, že je starobní důchodkyní a je odkázána na pomoc a obstarávání běžných záležitostí od svých blízkých. Má za to, že v řízení před krajským soudem jednoznačně prokázala svou složitou finanční situaci. Poukazuje rovněž na to, že v souladu se závěry Ústavního soudu jsou pro rozhodování o osvobození od soudních poplatků rozhodné majetkové poměry v době, kdy má být soudní poplatek uhrazen, přičemž je soud povinen zohlednit aktuální celospolečenskou a ekonomickou situaci. Stěžovatelka zdůrazňuje, že částka ve výši 9.959 Kč není dostatečná k zajištění jejich minimálních životních potřeb, a to zejména s ohledem na výši inflace; tempo růstu cen se promítá nejen do zvýšených nákladů na běžné spotřební zboží, ale i v enormním zvyšování cen energií. Nadto i částky životního a existenčního minima v minulém roce vzrostly dvakrát, přičemž jejich růst se v souvislosti s inflací očekává i v tomto roce. Stěžovatelka také namítá, že neshledal-li krajský soud důvody pro úplné osvobození od soudních poplatků, měl zvažovat alespoň osvobození částečné, případně úhradu formou splátek. Takové úvahy však v napadeném usnesení chybí.

pokračování

[8] Podle stěžovatelky krajský soud uvedené skutečnosti v napadeném usnesení nezohlednil a zcela formalisticky (tabulkově bez zohlednění individuálních skutečností stěžovatelčina případu) v rozporu s judikaturou Ústavního soudu zamítl její žádost o osvobození od soudních poplatků a na ustanovení zástupce pro řízení o žalobě. Znemožnil tudíž stěžovatelce výkon jejího ústavně zaručeného práva na soudní a jinou ochranu podle článku 36 Listiny základních práv a svobod.

IV.

[9] Žalovaný se ke kasační stížnosti nevyjádřil.

V.

[10] Nejvyšší správní soud posoudil kasační stížnost v mezích jejího rozsahu a uplatněného důvodu a zkoumal přitom, zda napadené usnesení netrpí vadami, k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.).

[11] Nejvyšší správní soud předesílá, že po stěžovatelce nepožadoval uhrazení soudního poplatku za kasační stížnost, neboť poplatková povinnost podáním kasační stížnosti proti procesnímu rozhodnutí krajského soudu nevzniká, s výjimkou procesních rozhodnutí, jimiž se řízení o žalobě končí (srov. usnesení rozšířeného senátu ze dne 9. 6. 2015, č. j. 1 As 196/2014-19). Rozhodnutí o zamítnutí žádosti o osvobození od soudních poplatků a návrhu na ustanovení zástupce jsou právě takovými procesními rozhodnutími, a tudíž nynější kasační stížnost nepodléhá poplatkové povinnosti.

[12] Kasační stížnost není důvodná.

[13] Stěžovatelka v kasační stížnosti uplatňuje pouze kasační důvod podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. Vytýká krajskému soudu, že nesprávně dovodil, že má dostatečné finanční prostředky na úhradu soudního poplatku, a tudíž zamítl její žádost o osvobození od soudních poplatků a návrh na ustanovení zástupce pro řízení o žalobě.

[14] Podle § 36 odst. 3 s. ř. s., *účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Přiznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka přiznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly. Přiznané osvobození se vztahuje i na řízení o kasační stížnosti.*

[15] Podle § 35 odst. 10 s. ř. s., *navrhovatel, u něhož jsou předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků, a je-li to nezbytně třeba k ochraně jeho práv, může předseda senátu na návrh ustanovit usnesením zástupce, jímž může být i advokát; hotové výdaje zástupce a odměnu za zastupování osoby uvedené v odstavci 2 platí v takovém případě stát.*

[16] Z citované právní úpravy vyplývá, že účastníku řízení lze k jeho žádosti přiznat osvobození od soudních poplatků, jestliže jsou kumulativně splněny dvě podmínky; zaprvé, účastník doloží, že nemá dostatečné prostředky, a zadruhé, jeho návrh není zjevně neúspěšný. K tomu, aby mohl správní soud účastníku řízení ustanovit zástupce pro řízení, je pak třeba, aby účastník řízení splnil předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, a současně, aby bylo ustanovení zástupce nezbytně třeba k ochraně jeho práv. V nynější věci krajský soud stěžovatelce nepřiznal osvobození od soudních poplatků, a tudíž jí následně ani neustanovil zástupce pro řízení o žalobě, neboť neshledal, že by stěžovatelka neměla dostatečné prostředky.

[17] Individuální osvobození od soudních poplatků je procesním institutem, jehož účelem je zejména ochrana účastníka řízení, který se nachází v tíživých poměrech, před nepřiměřeně tvrdým dopadem zákona o soudních poplatcích, a tedy před faktickým odepřením přístupu k soudu. Nejvyšší správní soud se již opakovaně zabýval povinností účastníka řízení tvrdit a prokazovat majetkové poměry, chce-li uspět s žádostí o osvobození od soudních poplatků. Dospěl přitom k jednoznačnému závěru, že povinnost doložit nedostatek prostředků je na účastníkovi řízení. Aby soud tuto povinnost žadatelům o osvobození alespoň částečně ulehčil, zpravidla jim poskytne k vyplnění formulář, který obsahuje určité typové okruhy otázek pro zjištění finanční a sociální situace žadatele. Pokud ji nesplní, soud nezjišťuje výdělkové a majetkové možnosti účastníka z úřední povinnosti. (srov. např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 3. 2004, č. j. 1 Afs 5/2003-54, ze dne 25. 1. 2005, č. j. 7 Azs 343/2004-50, ze dne 27. 7. 2007, č. j. 8 Ans 2/2007-51, nebo ze dne 15. 2. 2012, č. j. 1 Aps 2/2012-11). Kasační soud také dovodil, že nevěrohodnost či neúplnost tvrzení účastníka ohledně existence předpokladů pro osvobození od soudních poplatků vylučuje vyhovění žádosti (srov. např. rozsudek ze dne 26. 8. 2009, č. j. 1 As 39/2009-88).

[18] Plné osvobození od soudního poplatku má být přitom institutem výjimečným, přičemž přímo ze zákona vyplývá, že pro ně musí být dány zvlášť závažné důvody. Rozšířený senát Nejvyššího správního soudu v usnesení ze dne 27. 5. 2010, č. j. 1 As 70/2008 - 74, vyslovil, že „budou-li podmínky podle § 36 odst. 3 věty první a věty druhé s. ř. s. splněny, pravidelně to povede k osvobození od soudních poplatků, a to v míře, která bude odpovídat majetkové nouzi účastníka řízení. Je proto žádoucí účastníka osvobodit jen částečně, lze-li po něm spravedlivě požadovat, aby byl jen z určité části svoji poplatkovou povinnost splnil.“ Při rozhodování o osvobození od soudních poplatků soud přihlíží k celkovým majetkovým poměrům žadatele, k výši konkrétního soudního poplatku, k nákladům, které si pravděpodobně vyžádá dokazování, k povaze uplatněného nároku a k dalším obdobným okolnostem (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 2. 2006, č. j. 4 Ans 3/2005-148).

[19] Nejvyšší správní soud v nynějším případě ze soudního spisu ověřil, že stěžovatelka svou žádost o osvobození od soudních poplatků a návrh na ustanovení zástupce pro řízení o žalobě ze dne 25. 10. 2022 odůvodnila tím, že je starobní důchodkyně, komunikuje pouze prostřednictvím svých osob blízkých a své hmotné rezervy vyčerpala, a tudíž jsou její majetkové poměry a dostupné finanční prostředky omezené.

pokračování

[20] Krajský soud v reakci na tuto žádost stěžovatelce zaslal k vyplnění formulář o jejích osobních, majetkových a výdělkových poměrech, které odůvodňují přiznání plného nebo částečného osvobození od soudních poplatků; poučil současně stěžovatelku, že pokud věrohodným způsobem tyto poměry neprokáže, v takovém případě její žádost zamítne. Stěžovatelka následně krajskému soudu zaslala vyplněný formulář, v němž uvedla, že je rozvedená a domácnost s ní sdílí zletilý syn, který na ní není finančně závislý. Dále tvrdila, že pobírá starobní důchod ve výši 16.379 Kč (což prokázala oznámením České správy sociálního zabezpečení ze dne 29. 8. 2022, č. j. O-29.8.2022-42/515 511 051), vlastní dům v hodnotě 300.000 Kč, nemá dluhy a její pravidelné výdaje činí poplatky za elektřinu, pojistné a koncesionářské poplatky ve výši celkem 4.357 Kč měsíčně (doložila platebním dokladem ze dne 31. 8. 2022), vodné a stočné ve výši 1.300 Kč měsíčně (doložila poštovními poukázkami ze dne 7. 9. 2022 a 22. 9. 2022), náklady na uhlí ve výši 7.461 Kč ročně, tj. přibližně 622 Kč měsíčně (doložila daňovým dokladem ze dne 1. 8. 2022), náklady na kontrolu a čištění komínu ve výši 800 Kč ročně, tj. přibližně 67 Kč měsíčně (doložila příjmovým pokladním dokladem ze dne 9. 12. 2021), daň z nemovitých věcí ve výši 882 Kč ročně, tj. přibližně 74 Kč měsíčně (doložila poštovní poukázkou ze dne 6. 5. 2022), a dále náklady na léky, které ale blíže nespecifikovala ani nedoložila.

[21] Nejvyšší správní soud na základě výše uvedeného dospěl ve shodě s krajským soudem k závěru, že stěžovatelčina tvrzení odůvodňující její žádost o osvobození od soudních poplatků a návrh na ustanovení zástupce pro řízení o žalobě (je starobní důchodkyně, komunikuje pouze prostřednictvím svých osob blízkých a své hmotné rezervy vyčerpala) ve světle okolností projednávané věci (z dostupných a doložených výdajů vyplývá, že stěžovatelce po odečtení všech měsíčních výdajů zůstává částka 9.959 Kč, stěžovatelka nemá žádné dluhy a není na ní závislá žádná jiná osoba) neprokazují nedostatečnost prostředků, jako jedné z podmínek pro osvobození od soudních poplatků. Tento závěr nadto podporuje také skutečnost (neuvedená v napadeném usnesení krajským soudem, ale vyplývající ze stěžovatelkou vyplněného formuláře), že stěžovatelka domácnost sdílí se svým zletilým synem, který na ní není finančně závislý, a tedy je pravděpodobné, že s ním sdílí také výdaje na vedení domácnosti.

[22] Krajský soud tedy podle Nejvyššího správního soudu v napadeném usnesení jasně zformuloval důvody, na základě nichž dovedl, že podmínky pro přiznání osvobození od soudních poplatků stěžovatelka nesplňuje, a v návaznosti na to tudíž zamítl i související návrh na ustanovení zástupce pro řízení o žalobě. V rámci posouzení rozhodných skutečností týkajících se poměrů stěžovatelky přitom krajský soud přiléhavě porovnal majetkové poměry stěžovatelky se společensky uznanou hranicí minimálních příjmů, pod níž nastává stav hmotné nouze, tedy normami obsaženými v zákoně o životním a existenčním minimu. Toto zákonné kritérium je využíváno mimo jiné pro posuzování sociální potřeby, pro poskytování dávek sociální péče sociálně potřebným občanům a pro určení příjemců a výše dávek státní sociální podpory. Krajskému soudu proto nelze vytýkat, že nikterak nezohlednil celospolečenskou a ekonomickou situaci v době, kdy o žádosti stěžovatelky o osvobození od soudních poplatků a návrhu na ustanovení zástupce rozhodoval, nadto za situace, kdy tyto okolnosti ve prospěch své žádosti o osvobození od soudních poplatků a na ustanovení zástupce stěžovatelka netvrdila. Nezbyvá tedy než

uzavřít, že argumentace krajského soudu obsažená v napadeném usnesení je správná, věcná a podložená konkrétními zjištěními, z nichž jsou vyvozeny příléhavé právní závěry.

[23] S ohledem na právě uvedené tudíž Nejvyšší správní soud neshledává důvodnou ani stěžovatelčinu námitku, že krajský soud dostatečně nezohlednil individuální okolnosti jejího případu (opak je totiž pravdou), a tudíž stěžovatelce znemožnil výkon jejího ústavně zaručeného práva na soudní a jinou ochranu podle článku 36 Listiny základních práv a svobod.

[24] Za neopodstatněnou pak považuje Nejvyšší správní soud i kasační argumentaci, podle níž měl krajský soud, neshledal-li důvody pro úplné osvobození od soudních poplatků, zvažovat alespoň osvobození od soudních poplatků částečné, případně úhradu soudního poplatku formou splátek. Z výše citovaných ustanovení soudního řádu správního a judikatury Nejvyššího správního soudu je totiž zřejmé, že pokud by byly u stěžovatelky splněny podmínky podle § 36 odst. 3 s. ř. s., vedlo by to k osvobození od soudních poplatků v míře, která by odpovídala majetkové nouzi účastníka řízení (tedy k osvobození částečnému), a pouze v případě, že by byly dány zvlášť závažné důvody, byl by účastník řízení plně osvobozen od soudních poplatků. V posuzovaném případě však krajský soud neshledal naplnění podmínek citovaného ustanovení, a tudíž nemohl stěžovatelku osvobodit od soudních poplatků zčásti, a tím spíše pak ani zcela. Co se týče umožnění zaplatit soudní poplatek ve splátkách, o to pak sama stěžovatelka krajský soud vůbec nepožádala (srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2014, sp. zn. III. ÚS 695/14). Není přitom povinností soudu za stěžovatelku domýšlet další tvrzení či návrhy tak, aby bylo možno jejím požadavkům vyhovět.

[25] Nejvyšší správní soud tedy shrnuje, že krajský soud při posouzení věci nepochybil, dospěl-li k závěru, že ve stěžovatelčině případě nebyly dány všechny předpoklady pro osvobození od soudních poplatků podle § 36 odst. 3 s. ř. s., a proto ani nebyly splněny podmínky podle § 35 odst. 10 s. ř. s. pro ustanovení zástupce. Kasační důvod podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. tudíž nebyl naplněn.

VI.

[26] Nejvyšší správní soud na základě výše uvedeného nepovažuje kasační stížnost za důvodnou, a proto ji podle § 110 odst. 1 věty druhé s. ř. s. zamítl.

[27] Výrok o náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti se opírá o § 60 odst. 1 s. ř. s. ve spojení s § 120 téhož zákona. Stěžovatelka, která neměla v tomto řízení úspěch, nemá právo na náhradu nákladů řízení. Žalovanému, který byl v řízení účastníkem úspěšným, žádné náklady nad rámec jeho běžné úřední činnosti nevznikly. Nejvyšší správní soud proto rozhodl, že žádný z účastníků nemá na náhradu nákladů tohoto řízení právo.

Poučení: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

pokračování

V Brně dne 23. února 2023

Mgr. Petra Weissová
předsedkyně senátu